

ontbreekt, dan hebben Overheid, Maatschappij en Kerk hier een belangrijke taak te vervullen. Zoo treft juist vraag Oldenburger in dit verband: zou de rijke in dit opzicht alleen Gods zegen mogen genieten en de arme man geen recht hebben op een groot gezin?

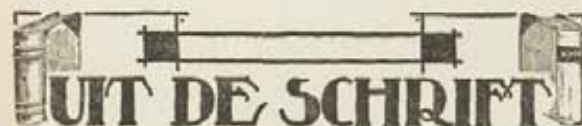
Van eugenetische indicatie kan gesproken worden, indien bij man of vrouw of beiden een ziekte wordt geconstateerd, welke erfelijk is, d.w.z. volgens de leer van het erfelijkheidsonderzoek hoogstwaarschijnlijk op het kind (of de kinderen) zal overgaan. Als ziekten, die volgens de ervaring erfelijk kunnen zijn, worden dan genoemd: tuberculose, zielsziekten, bloedvaziekten, vallende ziekte, vetzucht, suikerzucht en andere stofwisselingsziekten. Reeds de Nieuw-Malthusiaansche Bond noemt de eugenetische redenen tot voorbehoeding niet alleen een moeilijk, maar ook een uiterst verantwoordelijk vraagstuk. En geen wonder, want op het gebied van de praktische erfelijkheidsleer valt niets met zekerheid te voorspellen. Wij weten van de erfelijkheid van menselijke eigenschappen nog te weinig om daarop een reden voor geboortebepijking te baseeren. Ook deze indicatie meenen wij, op misschien een enkele uitzondering na, niet te mogen aanvaarden.

De laatstgenoemde reden tot geboortebepijking is van zuiver medischen aard. Indien door een of andere ziekte de gezondheid der vrouw, hetzij door de zwangerschap, hetzij tengevolge van bevalling of kraambed, zeer ernstig wordt geschaad of haar leven bedreigd, is men verplicht geboortebepijking in overweging te nemen. Als zoodanige ziekten gelden b.v.: tuberculose, nierziekte, hartafwijkingen, absolute bekkenvernaauwing¹⁰⁾ en geestesafwijkingen. Inderdaad betreden wij hier een terrein, waarop ook voor een Christen groote verantwoordelijkheid ligt en waaraan hij zich niet kan of mag onttrekken. Algemeene regels bij welke ziekte en in wat voor gevallen geboortebepijking raadzaam dan wel geboden is, zijn echter niet te geven. Daarvoor is elk ziektegeval op zichzelf en zijn mede de omstandigheden, waaronder het voorkomt, te individueel en te zeer uiteenlopend. Dat echter een geneeskundig motief tot beperking van het kindertal in bepaalde gevallen moreel en uit godsdienstig oogpunt geldig is, zal wel niemand durven ontkennen.

Zoo mag dan uit het bovenstaande de conclusie worden getrokken, dat geboorteregeling zoowel in 't algemeen als in bijzondere gevallen zedelijke plicht is. Maar — alleen in den weg van onthouding. Noch periodieke onthouding, noch Neo-Malthusiaansche middelen mogen daarvoor gebruikt worden. Met de bespreking van het Oginoisme zijn wij deze artikelenreeks begonnen; in een volgend en laatste artikel hopen wij ons standpunt ten opzichte van de laatstgenoemde middelen nader uiteen te zetten.

Dr A. C. DROGENDIJK.

¹⁰⁾ Hierbij kan het kind niet langs natuurlijke weg geboren worden.

Het leven van Gods volk in donkere tijden.

II.

Vertrouwen.

„Mijn God, mijn Heilige, wij zullen niet sterven”.

Hab. 1:12 b.

Bidden geeft kracht. Daarom bad Habakkuk, van het begin tot het einde van zijn profetie. Want hij moest profeteeren in heel bange tijden, toen Juda bekneld raakte tusschen Egypte en het trotsche, anti-goddelijke, onstuimig-voortschrijdende wereldrijk der Chaldeeën of Nieuw-Babyloniërs. In tijden van wereldroering wordt de mensch, óók de geloovige, aangegrepen door verschrikking en angst. En vooral de geloovige moet dat niet verdringen, maar overwinnen. D.w.z. hij moet wat in de wereld geschiedt klaar en scherp onder oogen zien: hij moet dat alles stellen in het licht van Gods Woord; dan moet hij, biddend en zijn GOD belijgend, over de wereld triumpheeren. Dat kan in den weg des Verbonds. Dat kan door het geloof in Christus Jezus den HEERE. En dat deed Habakkuk, toen hij, scherp de wereld en haar pretenties in het oog houdend, bad en beled: „Zijt GIJ niet VAN EEUWIGHEID, HEERE?” Dit was zijn OVERWINNING die de wereld overwon, n.l. zijn geloovig gebed. Toen Habakkuk den HEERE gezien en aangeroepen had, zonk de Chaldeeër voor hem in het niet!

Goed bidden dóel steeds beter bidden. Het gebed, dat krachtig is in zijn ingang, wordt rijker in zijn voortgang. Als Habakkuk zich tot den HEERE gewend heeft, en Hem beleden heeft als den EEUWIGE, den ALVERMOGENDE, den grooten God des Verbonds, dan verdiept zich, BIJ den Heere, IN de gemeenschapsoefening met God, zijn gebed. Zijn bidden draagt vrucht, reeds na zijn eerste bede; de vrucht van inniger gebed,

„MIJN God, mijn Heilige, wij zullen niet sterven”. Nu ziet hij niet enkel den Heere meer, den Eeuwige, den Eenige, den Waarachtige, GOD, tegenover de wereld, in haar tijdelijkheid, en nietigheid, en opgeblazenheid, de god-in-eigen-waan, maar hij grijpt zijn God ook aan, en klampt zich aan Hem vast, en eigent zich Hem toe: „MIJN God, MIJN Heilige”. Nu gaat Habakkuk van kracht tot kracht steeds voort, en wezenlijk reeds in de kracht van Christus, in de genade des Verbonds, ging hij uit, en voort, in zijn gebed „overwinnende, en opdat Hij overwon” (Openb. 6:2), zegevierend van de ééne tot de andere overwinning.

Die God, dien hij aanriep, is ZIJN God, ZIJN Heilige, met Wien hij in wederkeerige relatie staat; die Zich zijn lot en dat van zijn volk, het volk des Heeren, als wiens vertegenwoordiger Habakkuk spreekt, zal aantrekken; op Wien Gods volk steeds staat kan maken, mag maken en moet maken. „MIJN God, MIJN Heilige, ... daar moet het vanzelf op volgen: WIJ zullen niet sterven”. God alleen is groot, boven heel de wereld uit. Maar MET Hem kan zijn volk niet anders zijn dan meer dan overwinnaars! Nu valt de trotsche Chaldeeër niet meer alleen weg tegenover den eeuwigen God, maar MET God, ZIJN God, ZIJN Heilige, staat Gods volk onschendbaar, onschadbaar, onoverwinnelijk, verzegeld (Openb. 7), tegenover de wereldmacht.

Wij moeten niet vergeten, dat Habakkuk het heel benauwd had, en dat al het wereldgebeuren hem bang was, zooals thans ook de menschen vol angsten zitten. Habakkuk begon dat te overwinnen door te bidden; door God tegenover de wereld te plaatsen. Maar met deze tweede bede kwam hij verder door zichzelf BIJ God te plaatsen, in Gods hoede en gemeenschap.

„Mijn God, mijn Heilige”, dat was persoonlijk bidden; dat was vertrouwend bidden; dat was, in nood, pleitend bidden.

Nu stond Habakkuk nog midden in een verworden en verwarde wereld, en er was in die wereld door zijn eerste bede nog niets veranderd, maar hij was daar niet meer eenzaam in, sinds hij gezegd had in zijn bidden: „Mijn God, Mijn Heilige”.

Men zegt dat zoo heel gemakkelijk: „mijn God”, „onze God”, „uw God”, maar het is iets heel ontzaggelijks. Jezus zei het, na de drie-urige duisternis, aan het kruis, en dan valt het ons op, dan merken we er op, dan leggen we daar allen nadruk op: „MIJN God, MIJN God, ... waarom hebt Gij mij verlaten?” Het was Christus' overwinningsroep op alle machten ter wereld. Wij letten daar ten rechte zeer nauwkeurig op. Maar wie met Hem, door Zijn genade en kracht, alzo overwinnen, de wereld en de wereldangsten overwinnen, die zeggen ook iets heel groots in die sobere woorden: „MIJN God, MIJN Heilige”.

Jezus leerde ons, zóó te bidden. „Wanneer gij bidt, zoo zegt: „ONZE Vader, die in de hemelen zijt”. „Mijn God, mijn Heilige” verschilt van de aanspraak van het gebed des Heeren niet zooveel. Want de heiligheid God is in het Oude Testament steeds de Goddelijkheid Gods; Zijn verhevenheid boven het schepsel; Zijn zuivere reinheid boven al het zondige. MIJN God, mijn HEILIGE, d.i. MIJN God, die eeuwig en waarachtig GOD zijt; MIJN God, die boven elk verheven en verheerlijkt zijt; MIJN God, die het kwaad niet duldt, en het onrecht niet gedooien zult! Het is bidden, in kinderlijke vreeze en kinderlijk vertrouwen, tot de hemelsche majesteit Gods.

Zoo werkt Habakkuks tweede bede de eerste rijker uit, en tegenover den verwaten, geweldigen, goddeloozen Chaldeeër bidt hij nu breed: MIJN God, die instaat voor Uw volk; die trouw zijt aan Uw verbond; die zorgt voor Uw kinderen, maar die dan ook alleen GOD zijt, en boven alle wereldmacht verheven, en een Strijder tegen al het kwade. En dan weet Habakkuk het, en zegt het in zijn gebed ook uit: Wij, die met U verbonden zijn, zullen niet sterven.

Dat is vertrouwen. Het is gelooven. Daar stond ook de Psalmist, die zong: „daar God mijn schild en hulp wil wezen, wat zal een nietig mensch mij doen?”, en even later, met dezelfde woorden als Habakkuk: „Ik zal door 's vijands zwaard niet sterven, maar leven, en des Heeren daan, waardoor wij zooveel heil verwerven, elk, tot Zijn eer, doen gadeslaan”.

Niet sterven, maar leven..., dat is óók het antwoord, dat Habakkuk straks op zijn gebed ontvangt: „de rechtvaardige zal door zijn geloof leven” (2:4b). Dit is vertrouwen, dat niet beschaamd wordt. Zóó moeten we, geloovig, naar Gods Woord, bidden.

Gods volk weet zich, biddende, in donkere tijden veilig. Want het zegt tot GOD, geloovig, MIJN God, MIJN Heilige. 't Verkeert met vertrouwen bij God. 't Staat vast en onwankelbaar. 't Staat. Het staat midden in een wereld van onrecht en geweld, goddeloosheid en corruptie, trouweloosheid en verderf. Zooals Luther stond, sinds ook hij dat woord van Habakkuk, Gods Woord, ge-

vonden had: de rechtvaardige zal door zijn geloof leven!

Gods volk gaat in donkere tijden niet onder, door en in dit vertrouwen, dat het uitsprekt en uitspreken moet in zijn gebed. Israël mag in ballingschap zijn, en Juda straks overweldigd en weggevoerd worden, Gods volk keert in Kanaän weer, totdat het den Messias naar het vleesch zal voortgebracht hebben. Het kwaad mag in de wereld komen, het booze, en daarin DE booze, de overhand zelfs krijgen; Gods volk mag verdrukt en vervolgd en gedood worden; toch zullen wij niet sterven, niet ondergaan, niet absoluut in de macht des doods komen; Gods volk zal uit allen nood en dood weer opstaan, en het hemelsch Kanaän binnengaan, totdat God, met Christus' wederkomst, alles zij in allen. Wij zullen niet sterven, maar leven; altijd leven; eeuwig leven.

Angst is iets van den dood. WIJ zullen niet sterven. Wie vertrouwen en vertrouwend bidden als Habakkuk, overwinnen; overwinnen onbestemde angsten, maar ook de bepaalde vrees.

Wij moeten bidden; vertrouwend bidden; geloovig bidden; eenvoudig bidden; zeggende: „MIJN God, MIJN Heilige, WIJ zullen niet sterven!” Dan worden we „in dit alles meer dan overwinnaars, door Hem, die ons heeft liefgehad”. We leven. We leven heel intens. Want de rechtvaardige zal DOOR ZIJN GELOOF leven. En dat is het echte, en eigenlijke, en biddend leven.

E.-V.

A. R.

Zuiverheid of wettigheid?

Onze menschen zijn in den laatsten tijd eraan gewend geraakt, het vraagstuk van de kerk speciaal te bezien als een kwestie van „zuiverheid” of „onzuiverheid”, zelfs van „meerder of mindere zuiverheid”.

Nu is dit wel begrijpelijk. Want óók de oude gereformeerden bezigten wel eens, bij wijze van afwisseling, den term: „zuivere kerk”.

„Bij wijze van afwisseling” zeiden we, want — en dit is van beteekenis voor onzen hoognoedigen terugkeer naar de belijdenis — zij hebben die „zuiverheid” der kerk nooit, als ware ze een afzonderlijk kenmerk, losgemaakt van de andere. Wie b.v. Maresius in zijn „Foederatum Belgium” op art. 29 der Nederlandsche geloofsbelijdenis naleest, ziet aanstonds, dat hij den naam „ware kerk” afwisselt met den anderen naam: „WETTIGE bruid van Christus”. Ook hij spreekt van de „zuivere kerk”; maar hij bedoelt daarmee: „de orthodoxe”; deze staat dan tegenover de onzuivere kerk. De zuivere en orthodoxe kerk wordt z.i. gekend uit de waarheid van haar leer, de onzuivere uit de valsheid van haar leer.

Zoo lang men nu evenals Maresius deze en dergelijke praedicaten door elkaar gebruikt, blijft het gevaar van scholastiekery nog wel vermeden. Nauwelijks echter heeft men de ééne „eigenschap” der kerk van de andere geabstraheerd, b.v. de „zuiverheid” van de „wettigheid”, of de weg staat open voor allerlei spitsvondigheden, die den ernst van het kerkvraagstuk verdoezelen.

Dit gevaar is reeds acuut gebleken, ook onder ons. Toen veler vertoog over de kerk eenmaal de vraag naar haar „wettigheid” van die naar haar „zuiverheid” gescheiden had, werd de „zuiverheid” van de kerk bepaald onder het gezichtspunt van de dominee's, die er al of niet orthodox preeken, en de leden, die er in zijn, en al of niet orthodox gelooven. Men zeide toen: „zuiver” is die kerk, die het Woord recht bedient en de sacramenten eveneens. Men hield zich aan die „zuiverheids”-bepaling vast, sloot het oog voor het vraagstuk der „wettigheid”, en concludeerde dan: een kerk, die orthodoxe preeken houdt, en haar dieven, haar woekeraars, haar spelers, haar roovers, haar gierigaards en haar diergelijken van het Avondmaal weert, is een zuivere kerk (let op dit: „haar”). Wie het een weinig minder orthodox, en minder serieus doen, hebben een „minder zuivere kerk”.

Dat dit een onjuiste redeneering is, en dat, tengevolge van dit zich vastklampen aan het probleem der „zuiverheid” met loslating van dat der „wettigheid”, deze redeneering dadelijk afbuigt van de belijdenis, valt niet moeilijk in te zien.

Immers, naar binnen orthodoxe preeken houden, en naar binnen de sacramenten naar vaste regelen bedienen, is nog geen bewijs, dat men het Woord zóó predikt en de sacramenten zóó bedient, dat óók naar buiten de kerk wettig blijkt. De kerk immers, zoo zegt art. 27, kan wel over heel de wereld verspreid zijn, maar zij is dan toch in den geest één; en bedoelt dus, zoo haastig mogelijk te komen tot openbaring van die eenheid. Bedient dus een ergens gevestigd „wettig” en „zuiver” instituut het Woord Gods recht, en de sacramenten eveneens, dan doet zij het zóó, dat

zij toelaat woor wie Chr oitsluiting te benauwd is. is geen zaak. keerde leven „kerk” en „Een kerk b. sluit duizende niet uitsluit.

— hen van t Gods Woord ten worden d. d. Want sacramenten onderbroken levende Cl dingen wor „wettigheid” men van het

Hoe eenvo zijn, zij word door wie de „naast de „w den titel van tenzij aan d kin — vóór e een onwettig wezen. Een mieserig ka schoongevise geen zuvere Beeldsprac

Ja Maar z niet de vran kan ook in e fleschje), doe kerk is zulk men aan! voorbij Kam chemische f onderzoek o vragen of d beweeglijke bedding), da maar wil a slootje, om e water een ik moet dan of slootje n natuurlijk is niet. En het dat de heer f overgeloop dag voor o kerels zijn, wezenlijke e en den wan synia, met r als degenen Niettemin z kunnen van léger. Zoo heid en haan

Hoe onge wel uit het welk de ger openbari Om te begi baring noot in de twee zuiver” spr minder onz meer of m waar, en m waar de so zuiverheid, en de ziel rechtzinnig de kardina voor de k den spre Ethiopië's ik, nog zoo „onzichtba „zuiver”, z wettig, d begrijpt m rigens dael was: strijd

Maresius drukking v alle mogel naam van van Tertu honigraten maar zij d die, zooals maar toch tegenover geleid, wel de wettige Gods prote leiding va wettige te gras! — ir weiden, w leven op l terrein.

oor zijn geloof

en niet onder, uitsprekt en iel mag in balveldigd en weg Kanaän weer, esch zal voort, in de wereld sooze, de overg verdrukt en zullen wij niet ut in de machi uit allen nood nelsch Kanaän is wederkomst, sterven, maar

IJ zullen niet uwend bidden rwinen onbealde vrees, id bidden; geegende: MIJN t sterven! Dan t overwinnaars, ad. We leven, ehtvaardige zal lat is het echte,

A. R.

EVEN

isten tijd eraan n de kerk spevan „zuiverdls van „meer-

it ook de oude s, bij wijze van rk". en we, want — n hoognoedigen zij hebben die vare ze een af t van de andere, ratum Belgium" ofsblijdenis na naam „ware t naam: „WET- j spreekt van de t daarmede: „de r de onzuivere kerk wordt z.i. leer, de onzuier.

ius deze en der r gebruikt, blijft j wel vermeden. ééne „eigen- ndere geab- van de „wettig- or allerlei spits- t kerkvraagstuk

ken, ook onder erk eenmaal de " van die naar i had, werd de paald onder het die er al of niet n, die er in zijn. Men zeide toen: Woord recht be- Men hield zich g vast, sloot het ttigheid", en orthodexe pree- voekers, naar igaards en haar veert, is een zuie het een weinig us doen, hebben

g is, en dat, ten- n aan het pro- loslating van dat neering dadelijk et moeilijk in te

hodoxe preeken sacramenten naar geen bewijs, dat sacramenten zóó de kerk wettig art. 27, kan wel t, maar zij is dan, dus, zoo haastig van die eenheid d „wettig" en Gods recht, en t zij het zóó, dat

zij toelaat wie Christus toelaat, de deur opent voor wie Christus roept en, in stee van een valsche uitsluiting te doen, daarvoor om haars levens wil benauwd is. De dienst van Woord en sacrament is geen zaak, alleen voor het naar binnen gekeerde leven der kerk; zóó redeneert slechts wie „kerk" en „club" niet vermag te onderscheiden. Een kerk b.v. als de Christelijke Gereformeerde, sluit duizenden uit, die naar onze meening God niet uitsluit, en weert — mag men haar gelooven — hen van het Avondmaal. Derhalve wordt daar Gods Woord niet recht gepredikt en de sacramenten worden daar niet naar Christus' instelling bediend. Want de actieve dienst des Woords en der sacramenten is niet opgenomen in het ééne, ononderbroken werk-van-vergadering, dat de levende Christus doet door zijn menschen. Deze dingen worden doorzichtig, zoodra men maar de „wettigheid" en de „zuiverheid" der kerk tot termen van hetzelfde probleem maakt.

Hoe eenvoudig evenwel zulke waarheden ook zijn, zij worden toch stevast uit het oog verloren door wie de „zuiverheid" constateeren willen apart naast de „wettigheid". Men zal daarom wel doen, den titel van „zuivere kerk" nimmer te vergeven, tenzij aan de „wettige" kerk. Een wettige kerk kan — vóór de reformatie — „onzuiver" zijn; maar een onwettige kring kan niet een zuivere kerk wezen. Een echte rivier kan troebel wezen, een misserig kanaaltje kraak-zindelijk. Maar een schoongevischte polder sloot of kanaal kan geen zuivere rivier heeten.

Beeldspraak?

Ja. Maar ze is duidelijk, als ge bedenkt, dat het niet de vraag is, of er ergens schoon water is (dat kan ook in een kanaal, of in een zwembassin, een fleschje), doch of er een stroomende rivier is. De kerk is zulk een rivier: het komt op dat stroommen aan! Wanneer ik de rivier de IJssel, die voorbij Kampen stroomt, alleen beoordeel naar de chemische formule van het water, en dat water onderzoek op zijn „zuiverheid", en ik laat na te vragen of dat water ook naar zee stroomt (de beweeglijke „vergadering" der kerk in de wettige bedding), dan kan ik straks zóóveel water als ik maar wil afpompen in een of ander kolkje of slootje, om dan vergenoegd te constateeren, dat dit water een goede chemische formule heeft, maar ik moet dan toch niet pochen, dat ik in dat kolkje of slootje nu een „zuivere" rivier heb. Want natuurlijk is het heelmaal geen rivier: het stroomt niet. En het zal al meer verzieken. Best mogelijk, dat de heer Ras Koeksa, zijnde de naar de Italianen overgelopen Abessijnsche generaal, zichzelf elken dag voor oogen houdt, dat zijn soldaten dappere kerels zijn, die het ware nationale belang, en de wezenlijke eere van het „onzichtbare" Abessynië, en den waarachtigen vrede van Una-Santa-Abessynia, met minstens even bewogen gemoed zoeken als degenen, die nog strijden onder den Negus. Niettemin zal hij kwalijk de aanvoerder heeten kunnen van het „wettige", „zuivere" Abessijnsche léger. Zoo is het ook met de kerk. Haar wettigheid en haar kerkelijke zuiverheid moeten samen-gaan.

Hoe ongelukkig de discussie soms loopt, blijkt wel uit het ingeroeste spraakgebruik, volgens hetwelk de gereformeerde kerk de „meest zuivere openbaring" is van het „lichaam van Christus". Om te beginnen heeft Christus' lichaam geen openbaring noodig: als lichaam is het zelf openbaar. In de tweede plaats: wie van „meer of minder zuiver" spreekt, móet ook spreken van meer of minder onzuiver; van meer of minder wettig, en meer of minder onwettig; van meer of minder waar, en meer of minder valsch. Men voelt reeds waar de schoen wringt: de meerdere of mindere zuiverheid, dat gaat nog, zoolang men de preekjes en de zieltjes naar den graad der dogmatische rechtzinnigheid beoordeelt, en het oog sluit voor de kardinale vrang der wettigheid, — alsof het voor de kerk genoeg was, dat ze goede woorden spreken kan. Ras Koeksa kan het ook. Ethiopië's „hart" mag ook in zijn liederen, denk ik, nog zoo komen te kloppen. Het „hart" van het „onzichtbare" Ethiopië. Och ja, meer of minder „zuiver", zeggen we dan. Maar meer-of-minder wettig, dat gaat intusschen niet. In oorlogstijd begrijpt men dat — in Italië en Abessynië. Overigens dacht ik, dat het in de kerk altijd oorlog was: strijdende kerk.

Meresius, hierboven genoemd, bespreekt de uitdrukking van de belijdenis, art. 29, volgens welke alle mogelijke secten aanspraak maken op den naam van „kerk". En dan citeert hij een woord van Tertullianus: ook de wespen maken wel honigraten; ook de Marcionieten maken „kerken", maar zij doen dat op dezelfde manier als de apen, die, zooals Cyprianus zegt, wel geen menschen zijn, maar toch de menschen nadoen. En daarom móet tegenover die secten uit Gods Woord worden afgeleid, welke de ware kerk is, dat wil dus zeggen, de wettige, en de daarin zuivere. Want het Woord Gods protesteert er ook tegen, dat men een waterleiding van revolutionairen vereenzelvigd met de wettige levensrivier, het mooie gazon — puik gras! — in de Stad Eigenwilligheid met de grazige weiden, waarvan de goede Herder de kudde laat leven op het door hem afgeperkte en aangewezen terrein.

Juist in onzen tijd is de wettigheid der kerk een vraagstuk van den eersten rang. Want juist met het zuiverheids-probleem staat het tegenwoordig heel anders dan vroeger. Onze vaders konden nog wel naief verklaren: de wettige kerk is die der „zuivere leer". Maar tegenwoordig is heel dat begrip zelf van een „zuivere leer" tegelijk met dat van een „zuivere kerk" voor velen tot een bespotting geworden. Nu het Barthianisme eigenlijk alle pretentie van „zuivere" leer en „zuivere" kerk als een onwezenlijkheid heeft veroordeeld, wordt het dilemma van „zuiver" of „onzuiver" ook reeds daardoor teruggebracht tot dat van „wettig" dan wel „onwettig". Geen wonder dan ook, dat juist de hervormden op dat Barthianisme afvliegen — deze week nog een extra-Reformatie-nummer der confessioneelen pro Barth. Barth relativeert immers den strijd van 1831 en 1886, den strijd om „zuivere leer". De nieuwere problematiek heeft den staf gebroken, niet over de belijdenis, — dat is wel zeer merkwaardig — maar over de in het wezen der zaak van de belijdenis afwijkende scholastiek, welke de zuiverheid der kerk scheidde van haar wettigheid, en daarna met thermometers werken ging: meer of minder zuiver, zuiverst, minder zuiver, zuiverder, zuiver. Laten wij deze zuiverheids-onderzoekingen uitzuiveren, want onder het uitkeeren van al die gevarieerde zuiverheids-praedicaties vergeten wij zoo langzamerhand, dat er nog een onzuivere kerk is, en dat Cyprianus apenkende, die, schoon ze geen menschen zijn, de menschen „imiteeren".

K. S.

„Wo alle Mittel stille stehn"...., daar vergaat de wereld.

Ook het Kerkblad van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch-Indië gaat nu schrijven over de dialectische theologie. Het eerste artikel zal nog vervolgen krijgen; wij weten dus niet wat de schrijver er van zeggen zal. Het is dan ook geen kritiek op wat in dit blad gezegd wordt, maar een woord naar aanleiding er van, wanneer wij het volgende opmerken.

De schrijver gaat den loop der geschiedenis na, en vertelt, hoe hij in het jaar 1920 ongeveer, in handen kreeg de brochure van Barth en Thurneysen: Zur inneren Lage des Christentums; over den innerlijken toestand van het christendom. In die brochure werd opgemerkt:

Dat, wat wij beklagen, is juist nodig: het bankroet der Kerk, het tegen de muur gedrukt zijn van het Christendom, het stilstaan van onze Zending, van onze verenigingen enz., het ineenstorten van onze reformaties, het mislukken onzer wereldallianties, opdat eindelijk wij zelf stil staan voor God, opdat eindelijk in onze oren komen kan, wat Hij gesproken heeft: Ik ben het, die gerechtigheid leert en een meester ben, om te helpen.

Wo alle Mittel stille stehn,

Da pflegt Dein Helfen anzugehn.

Het donker van het gericht maakt ons niet meer bang, want we weten, dat juist het donker naar het licht voert.

Wij zijn blij, dat de schrijver juist deze passage naar voren brengt. Want inderdaad kan, wat hier staat, bij alle verandering van positie, toch nog steeds gelden als een typeerende uittaling voor de kennis der dialectische theologie. Nog pas hebben wij in „Ons aller Moeder", onze brochure tegen de confessioneele radio-herdenking van de Afscheiding, er aan herinnerd, hoe men van die zijde „onze verlegenheden Gods gelegenheden" noemt — een misvatting, die allang den kansel hier en daar onteerde, doch die sedert Barth een soort van wetenschappelijke fundeering kreeg. En nog in deze week wordt in het weekblad der confessioneelen door een onbekenden schrijver (Junior), de wel wat simplistische opmerking aangetroffen, dat Barth strijdt tegen „mensen-heerlijkheid", en dat dit nu een reden is voor Junior om te „vragen" (!) of ondergeteekende, als hij Karl Barth bestrijdt, het dan soms opneemt voor den zichzelf handhavenden mensch, om alzoo den eigengerechten mensch te rechtvaardigen. Natuurlijk gaan wij op dergelijke dwaasheden niet in, want zij getuigen van allesbehalve ernstige studie. Misschien houdt Barth van thee. Bestrijders van Barth zijn dan ook zeker tegen de thee?

Wij leggen den vinger slechts bij dit artikeltje met deze zonderlinge „vraag", omdat er hetzelfde geluid in gehoord wordt als in het zooeven geciteerde gedeelte uit de brochure van Barth-Thurneysen.

Want deze passage zelf draagt dezelfde typische gedachtenfout, welke men van alle barthiaansche schrijvers en redenaars onophoudelijk vernemen kan. De leer der „rechtvaardigmaking" uit louter genade wil men hier — om met Miskotte te spreken — op de spits drijven: komt niet alle eer hier toe aan God? Dat dit echter maar schijn is, en meer niet, houden daarentegen Calvijn-kenners vol. Inderdaad moet alle eer voor God zijn, maar het moet dan ook Zijn eere zijn om en uit onze werken, en met behulp van de door Hem verstrekte, doch door ons aangewende middelen. Pas op voor de onmid-dellijkheidsverheerlijking: ze behoort bij spiritualisten en mystici, niet bij de zonen van Calvijn. Uit onze werken-

met-de-middelen moet de zonde worden uitgecijferd, en van alle onze werken, in zooverre zij goed zijn, moet de eer aan God gegeven worden, omdat zij vrucht van Zijn genade zijn. Maar wie heimelijk de werken van den mensch degradeert, of ze „stil" wil laten „staan", — zie de versregels hierboven — om ze vervolgens „in de crisis te brengen" die heeft een karikatuur gemaakt van de „rechtvaardigmaking": die heeft God Zijn eer ontrouwd; aangezien Zijn eer immers juist deze is, dat onze werken vrucht heeten van Zijn genade, en door die genade Hem dienen-met-de-middelen.

Typisch komt het misverstand uit in het deutsche versje „Wo alle Mittel stille stehn"... ja, wat gebeurt daar eigenlijk? Het versje zegt: „da pflegt Dein Helfen anzugehn": waar alle middelen stil staan, daar pleegt Uw (Gods) helpen een aanvang te nemen. Het klinkt mooi, maar het is niet waar. Waar alle middelen stil staan, daar houdt Gods helpen op. Want daar vergaat de wereld. Zoolang de wereld staan zal, zal God voortdurend helpen (Zondag 10 Catechismus). En Hij zal helpen, doordat Hij aan Zijn ambtsdragers ook het materiaal voor den ambtsdienst, en het terrein voor de ambtsverrichting, en de middelen ter bereiking van het ambtsdoel verschaft.

Wij worden dan ook niet „geholfen" door de constructie van denkbeeldige gevallen, die in de werkelijkheid nooit voorkomen; en het geval, in het versje gesteld, is inderdaad denkbeeldig. Wij worden alleen geholpen daardoor, dat wij belijden: Gods hulp staat nooit stil, de middelen zijn en komen er; alleen moeten wij verlost worden van de traagheid, die het middel laat liggen; en van de zonde die ze misbruikt; en vooral van die karikatuur der rechtvaardigingsleer, welke ons zou zeggen, dat al ons werk in de verlegenheid komen moet, zal God Zijn gelegenheid krijgen. Gods (naar Zijn eigen wil) eenige gelegenheid is deze, dat er gewerkt wordt in trouw met de middelen die Hij geeft. Gods gelegenheid is deze, dat wij onze verlegenheid nimmer als stof voor een dankgebed maken, doch daarin de reden zien van onze boetedoening „Wo alle Mittel stille stehn", wie dat mogelijk acht, staat den God der middelen tegen.

K. S.

Christus, de Alfa en de Omega, op N.S.B.-papier.

Reeds hebben wij enkele malen gesproken over de kwestie van de kerkelijke tuchttoefening over leden van de N.S.B. en daarbij gezegd, dat volgens mededeelingen van N.S.B.-zijde, en volgens brieven, die ik van kerkeraadszijde kreeg, alsmede uit andere gegevens, telkens de stellige mededeeling naar voren trad, dat een bepaald gereformeerd predikant advies gaf, hoe men zich, N.S.B.-er en tevens lid eener Geref. Kerk zijnde, moest uitspreken tegenover gereformeerde kerkeraden. Thans geeft men mij inzage van een brief, geschreven aan een predikant van onze kerken, waarin dezelfde mededeeling, nu van officiële N.S.B.-zijde, geschiedt. Het papier, waarop de brief geschreven is, is voorzien van een gedrukt hoofd. Bovenaan staat: Nationaal Socialistische Beweging in Nederland. Links daarvan ziet men het bekende N.S.B.-insigne in officiële kleuren. Rechts daarvan het monogram, dat van ouds de christelijke kerken gevoerd hebben, de Griekse letters XR, d.w.z. Christus, en daarnaast de letters Alfa en Omega. Wij zijn dus thans al zóóver, dat officieel op N.S.B.-papieren de eenheid van Christus en de N.S.B. in drukwerk uitgesproken is. Daaronder staat, eveneens gedrukt: „Raad voor kerkelijke aangelegenheden". Daaronder, ook nog weer gedrukt:

Taak.

1. Voorlichting van de kerken over het wezen der N.S.B.
2. Advies en leiding aan leden der N.S.B.

Wij hebben dus hier een officieel bewijs, dat de N.S.B. een raad heeft ingesteld, die de kerken voorlichten moet (alsof de kerken niet meer mans genoeg waren, om uit eigen oogen te zien), en die meteen aan de leden leiding geeft inzake kerkelijke handelingen.

Nu is reeds dit hoofd op het N.S.B.-briefpapier een treurig teken van verval. Het kan immers niet noodig zijn, dat men de kerken inlicht. Wanneer de N.S.B. officiële brochures geeft, en verlangt, dat men daarnaar de beweging zal beoordeelen, dan behoeft geen enkele nadere verklaring meer gegeven te worden. De heeren spraken immers van „verantwoording in laatste instantie"? Gelijk een belijdende kerk moet kunnen beoordeeld worden uit haar officiële papieren, zoo moet het ook met deze beweging kunnen gebeuren.

In den zooeven bedoelden brief, ondertekend door den secretaris van den raad voor kerkelijke aangelegenheden, wordt — zonder eenig verzoek van geheimhouding — ter inzage aan den bovenbedoelden predikant een „verklaring" overgelegd, welke de gereformeerde leden der N.S.B., zoo noodig, kunnen teekenen. Deze verklaring heet dan (volgens bedoelden secretaris zelf) opgesteld door denzelfden predikant, wiens naam reeds in gelijk

verband zoo vaak genoemd is: De verklaring luidt aldus:

„Ondergeteekende, wonende te

lid der Gereformeerde Kerk aldaar, verklaart hij deze, dat hij niets voor zijn rekening neemt, wat in officiële of officieuze geschriften der N.S.B. zou voorkomen in strijd met Gods Woord en de Gereformeerde Belijdenis en dat zijn lidmaatschap der N.S.B. dit ook niet eischt of onderstelt.

Tevens verklaart hij, dat zijn belofte als N.S.B.-er hem geen verplichtingen oplegt, die in strijd zouden zijn met Schrift en Belijdenis voornoemd en dat, indien dit zou voorkomen, hij zijn belofte vervallen zou achten.

Hij betuigt het recht van den Kerkeraad te erkennen, om hem te ondervragen, te ondervragen en uitspraak te doen over zijn leer en leven op grond als boven, waarbij hij zich aan het oordeel van den Kerkeraad belooft te onderwerpen met behoud van beroep op meerdere vergaderingen.

Wie deze verklaring inzielt, zal moeten toegeven, wat wij enkele weken geleden schreven, dat hier met een passe-partout gewerkt wordt. De kerken worden vermaand, elk geval speciaal te bezien, maar de kerkeraden, die dat doen willen, worden dan schaaft met dergelijke verklaringen.

Volledigheidshalve meld ik hier nog den tekst van het z.g. „leidende beginsel“. Men vindt het vermeld in het programma met toelichting (brochure No. 1 en 2):

„LEIDEND BEGINSEL:

Voor het zedelijk en lichamelijk welzijn van een volk is noodig een krachtig Staatsbestuur, zelfrespekt van de natie, tucht, orde, solidariteit van alle bevolkingsklassen en het voorgaan van het algemeen (nationaal) belang boven het groepsbelang en van het groepsbelang boven het persoonlijk belang.

Dezelfde tekst wordt ook afgedrukt b.v. in een ex. van „Volk en Vaderland“, 8 April 1935, extra-nummer, bevattende een foto, waarop men een belijdend lid van een gereformeerde kerk ziet marcheren aan het hoofd van een stoet deelnemers aan den landdag.

Het wordt wel noodig, klaren wijn te schenken.

Ik zal niet herhalen, dat een leidend beginsel niet is los te maken van heel de theorie en de praktijk der beweging (!), welke dat beginsel uit-geeft. Wel herinner ik nog even, dat de leus van het „voorgaan“ van „het nationaal belang boven groepsbelangen en van die boven het persoonlijk belang“, zelf reeds onjuist gedacht is, en in strijd komt met de belijdenis. Tot die „groepen“ immers worden ook gerekend de z.g. cultuurgroepen, en onder de cultuur wordt ook de „religie“ gerangschikt. Deze religie heeft dan vrij; — maar omdat zij is „ingeschakeld“ in de nationale organisatie, wordt zij slechts vrijgelaten, voorzover zij die inschakeling niet tegenstaat. Het is ditzelfde beginsel van „allen voor allen“, dat de N.S.B. in brochure III, blz. 12 erkent als „de diepere waarheid van het socialisme“, een leus welke ook de C.D.U. in haar beginselverklaring heeft opgenomen. Dat echter belijdende christenen, die hun belijdenis volhouden, niet vrij in een nationaal-socialistische staat zullen zijn, blijkt reeds uit de officiële verzekering, dat men niet hoeft te denken, dat de nationaal-socialistische staat als niet-geïnteresseerde rustig toezien zou bij de opvoeding der jeugd; of uit de bepaling, dat men den christelijken godsdienst beschermen zal (natuurlijk op gemelde conditie) voor het in Europa gelegen deel van het rijk. Ter waarschuwing staat dan deze volzin in brochure 1 en 2: „Zij, die den godsdienst willen misbruiken ter bereiking van politieke doeleinden, zijn de heerszuchtigen of de fanatici, voor wie, in het wezen der zaak, niets heilig is.“

Men lette er op, dat de kerkleden, die een verklaring, hierboven afgedrukt, als passe-partout overleggen, den kerkeraad genadig permitteeren, uitspraak te doen over hun leer en leven „OP GROND ALS BOVEN“. Men heeft daarmee feitelijk een beperking aangebracht in de belofte, die is gedaan bij de openbare belijdenis, tracht te ontkomen aan een loyaal onderzoek naar de officiële staatsleer en heel den „geest“ der N.S.B., en houdt het oog gesloten voor het feit, dat aan heel de onchristelijke actie der N.S.B. elk lid daadwerkelijk steun verleent.

En dan verklaart zulk een onderteekenaar, dat zijn lidmaatschap der N.S.B. niets eischt of onderstelt, dat in strijd zou zijn met de Schrift en de belijdenis. Doch dit is natuurlijk onjuist. In brochure III der N.S.B. staat: „Wij verwachten, dat een ieder, die tot onze beweging toetreedt“, het „centrale beginsel van onze beweging aanvaardt“. En vlak daarvoor staat, dat de levens- en wereldbeschouwing der N.S.B. is gekenmerkt door het alles overheersende besef van saamhorigheid, van nationale en geestelijke eenheid. De nationale eenheid wordt dus boven de waarheid gesteld. Feitelijk kan men op die manier ook communisten¹⁾ en vrijmetselaars en socialist in de kerk ongemoeid laten, zoodra zij maar op het denkbeeld komen een gelijke verklaring in te dienen als thans de N.S.B.-leden overleggen.

Intusschen staat daar nog altijd boven de deur in het Boek der kerk: „Ik ben de Alfa en de Omega, de eerste en de laatste“. Die dat zegt,

wordt — het is herhaaldelijk aangetoond — door de N.S.B.-staatsleer verloochend. Maar omdat hij de „Alfa en de Omega“ is, kan men juist niet zeggen, dat hij met de politiek niets te maken heeft. Het is een teken des tijds: Christus, die de Alfa en de Omega is, vindt zijn naam op officieel briefpapier van een beweging, welke laat drukken, dat zij niet vraagt, waarop de leden die ethische levenshouding gronden, welke voortkomt uit het „centrale beginsel“, dat kenmerkend is voor niets minder dan de „levens- en de wereldbeschouwing“ der N.S.B.

Laat de kerkeraden zich niet laten blinddoeken door een beweging, welke pers verzegeld worden moest, en waarvan elke bladzijde der staatsleer zwarten inkt morst op den bijbel. K. S.

1) De communisten hebben slechts vóór het „nationale“ belang het „internationale“ te stellen en ze kunnen ook zoo'n verklaring den Kerkeraad voorleggen. Waarom zou men de leuze „allen voor allen“ (in stede van: allen onder God) beperken tot den kring eener natie, en niet haar uitbreiden tot heel de wereld? Als men zoo de tucht-kwestie ten aanzien van de N.S.B. regelen wil, zal het niet meer baten, of men tegenover de socialist (men denke eens aan Twente, en de Gereformeerde Kerken aldaar) een andere houding tracht te bepalen. Billijk ware het ook niet.

Dr W. A. van Es.

Thans eindelijk zijn we gelukkig zoover, dat Dr W. A. van Es in een artikel van enkele kolommen twee volzinnen geeft, die zoo ongeveer neerkomen op een intrekken van zijn beschuldiging. We zullen dus hiermee de zaak maar voor afgedaan beschouwen. Enkele opmerkingen, die ik in „De Bazuin“ nog geef, neem ik t.z.t. wel in „Persschouw“ over. K. S.

De tien geboden in literatuur en beeld.

De tien geboden, door Jan H. Eekhout e.a.
— 's-Gravenhage, D. A. Daamen's U. M.

Het is reeds herhaaldelijk voorgekomen, dat een uitgever aan een of meer schrijvers verzocht, bij door hem verzamelde en uit te geven prenten, gedichten of toepasselijk proza te schrijven. Hoofdzak was de plaat in dat geval; de tekst diende als illustratie daarvan, dus juist de omgekeerde verhouding van gewoonlijk, n.l. dat de prent de tekst verheldert. Dat zulk een schrijven naar opgegeven onderwerp wel kunst kan opleveren, heeft o.a. Da Costa getoond met zijn „Hagar“, een gedicht naar aanleiding van een plaat, maar met zulk een dichtelijk perspectief, dat de prent geen hulp meer kan geven om tot beter verstaan te komen. De beeldende kunst diende hier alleen als prikkel voor de fantasie, die een grandioos overzicht gaf van de wereldgeschiedenis, gebaseerd op het schijnbaar simpele feit der uitgebeelde historie.

Deze methode van uitgeven, waarbij de literaire kunst slechts hulpdienst verleent, zal meestal geen grote kunst opleveren, daar in de regel de auteur zich zal bepalen tot min of meer dichtelijke toelichting.

Het bovengenoemde boek, dat Daamen uitgaat, gaat anders te werk. Hierin staan beeldende- en literaire kunst naast elkaar, met gelijke rechten. Tekenaar en schrijver geven onafhankelijk van elkaar hun opvatting over elk der tien geboden. Vrijheid, in gebondenheid aan het gegeven.

De kunstenaar geeft namelijk, zoals de uitgever zegt, „uitdrukking aan den geest der geboden, zooals hij dien als kunstenaar heeft gevoeld“.

De verdeling van het werk is evenwel niet naar evenredigheid geschied. Tegenover één tekenaar, die alle geboden plastisch uitbeeldt, en daardoor de geest van de gehele wet in zijn afzonderlijke tekeningen mee tot uiting kan brengen, staan tien auteurs, die elk geboden zijn aan één gebod. Daardoor ontstaat een eenheid, naast verscheidenheid van opvatting.

De symbolische tekeningen van Roeland Koning zijn over het algemeen fijn van afwerking. De betekenis van het uitgebeelde wordt verduidelijkt door aanhaling van toepasselijke teksten of een korte verklaring van den kunstenaar zelf. De ene tekening spreekt duidelijker en directer dan een andere, bij sommige zal men ogenblikkelijk de opvatting kunnen begrijpen en navoelen, bij andere blijft er twijfel of onzekerheid of verwondering. Deze uiterst subjectieve opvattingen zullen ondanks het goede technische werk, niet ieder bevredigen — wat ook niet de bedoeling is.

Eekhout opent de rij der prozaïsten en geeft met zijn novelle: „De verborgenheid Gods“ een felle, rake en directe kijk op het eerste gebod. Zijn scherpe, flitsende stijl stelt ons direct voor ogen den professor in de theologie, die boeken kan schrijven over het wezen Gods, maar die dadelijk in opstand komt als God hem zijn kind ontnemt. Dan kan geen studie hem helpen om het oude beeld van God te behouden, hij vervormt het, tot het demonische toe. Tot God zelf Zijn verborgenheid hem openbaart en hij Gods Liefde ziet tegenover het beeld van haat dat hij zich had gemaakt,

en hij in overgave aan Gods wil, liefde en vrede hervindt.

De vertelling „Het Beeldeke“ van W. G. van de Hulst is gehuld in de devote taal der oude legenden. De kunstenaar, die het kind Jezus uitbeeldt in de gedaante van zijn eigen kind, en vol trots God ziet aanbidden in de gestalte van zijn zoon, verminkt dit beeld en steelt het weg, omdat de zoon zich vergreep tegen de welken Gods. De hoogmoed van den vader wordt gestraft in den zoon, en voor den bekeerden vader kan dit beeld van zijn kind niet dienen om God daarin te aanbidden, maar voor den protestant is het geworden het symbool van den verloren zoon, die zijn Vader heeft hervonden.

In zijn eigenaardige bijbel-taal, die zo goed past bij de sfeer van het ziekelijke dorp, maar waarbij de schrijver het gevaar niet steeds ontloopt, ook bij uiting van eigen gevoelens deze te gebruiken, behandelt Hogenbirk het derde gebod. Scherp als steeds is zijn tekening van de mensen die leven bij de wet, maar het gebod der liefde niet kennen. Hij raakt de kern van het gebod wanneer hij de vrome dorpelingen hun twijfel doet uitspreken over de bekering van den biddenden vloeker, over wien zij liever onder ijdelijk gebruik van Gods naam, de belofte straf zien voltrekken, dan dat ze geloven aan de genade voor ieder die de Naam aanroep.

In schrille tegenstelling met het mufte dorpsleven staat de schets over het drukke alledaagsleven van de stad, dat dreigt het geestelijke te verstikken. Heel goed beschrijft De Bruin hoe de ontheiliging van de Sabbath niet ligt in de branle-achtige reis op Zondag naar huis, maar in de geestelijke houding gedurende de gehele week. Alleen lijkt de aanloop in dit verhaal wat groot voor de beschreven sprong.

Keurig verzorgd is 't verhaal van Mevr. Kuypervan Oordt over het vijfde gebod. Lichtelijk ironisch zijn de hoofdpersonen uitgebeeld, met fijn ingehouden spot de toestanden belicht. Met tere zorg is de stijl behandeld, waardoor minutieus fijn beschreven is hoe in het beschaafde milieu van het kleine stadje de ouders hun kinderen leren braaf het vijfde gebod te beleven, en hoe dat soms heel moeilijk is voor de ouders. Als de kinderen eindelijk in opstand komen, overtreden zij niet het gebod; ze vragen slechts de liefde der ouders die het gebod moet schragen — de andere kant van de eis. De rustige toon harmonieert prachtig met het kalm beschreven leven in het doodse stadje.

Een stuk tragisch leven wordt beschreven door Rie van Rossum. Meedogenloos komt de eis tot de stoere, eenzame werkster, die al haar idealen ziet verdwijnen door de geboorte van een nichtje, om niet te doden, niet in haat te leven, maar liefde te geven. Hier geen overtreding van het gebod, maar bukken ervoor, na zware strijd. Dit verhaal is geheel in overeenstemming met de symbolische betekenis van de plaat.

Minder geslaagd is Heynes met zijn „Aan de Zelfkant“. Het is een enigszins geforceerd verhaal, met snelle goede afloop, van een man die de zonde niet aandurft. Er is geen strijd en dus ook geen overwinning op het kwade. Het gehele geval is wat nonchalant behandeld, geschreven in een korte conclusiestijl, die weinig treft.

Heel modern is de geschiedenis van den geboren dief, die Van Eerdbeek beschrijft. Het is een zuiver psychologisch getekend verhaal van den misdadiger, die een fijne beschaving weet te simuleren, die geen morele ondergrond heeft, omdat elk ethisch gevoel bij hem ontbreekt. Een goed mens die den dief wil bekeren van zijn kwade weg, moet leren, dat alleen God dat kan. Door de sobere eenvoud van zijn stijl weet hij diep in te dringen in het zieleleven van den overtreder van het achtste gebod.

Voor het negende gebod heeft Mevr. Sevensma-Themmen een schets ontworpen, die scherp doet zien de onherstelbare gevolgen van de laster. Drie sterke karakters worden er beschreven, waarop de achterklap zijn vernielende invloed richt. De oplossing kan evenwel niet bevredigen. Wel wordt hier een offer gebracht, maar niet het offer, het breken met de zonde en het zoeken naar herstel van aangerichte schade. Wel moet de moeder haar dochter verliezen, maar zij en het valse getuigenis winnen nog bij het verlies.

Muziek en literatuur worden door Rijnsdorp weer verbonden in zijn novelle: „Noch iets...“. De argeloze kunstenaar, die zich ineens bedreigd weet door zijn berekenenden, geniale leerling, die hem van zijn orgel wil dringen, staat scherp voor ons. Het plechtig-gelukkige slot geeft bevrediging voor ons medegevoel, maar is niet in staat het geheel harmonisch op te lossen. De heftigheid van het conflict is niet evenredig aan het verdere verloop.

Een zo omvangrijk en inhoud-vol boek kort te typen, is haast onmogelijk. De ene schrijver stelt den lezer dadelijk tegenover de volle eis van het gebod, een ander belicht de achtergrond er van. Ontegenzeggelijk is het een zeer interessante poging, om de tien geboden niet theologisch te verklaren, maar literair te laten zien. Het lezen van dit boek is ieder aan te raden.

Gr.

H. S.

GEEST

(Alle inzenden Ds D. van)

„Mag een het ambt van voor Middelb. wijs?“

Ik kan mi-lijke vraag menschen. Veel jonge laatste jaren de bedoeling, aan één onz-baar- of Vo- Het aantal de scholen, in hun ont-crisis.

Zoo komt gestudeerde trekking bij dienden.

Nu is er b door het gr meer ruimte

Ik kan ni- sten in ver grooter is d vaker de ge

Ligt het n wiskunstena niet mogen j positie te vi

En wat n Voorop: sl plaats is au in geen gea

De neutrale kwaad geda Ik heb da

lezen van Troelstra. I op de H.B. hebben bete

Als hij a gekomen, d wijs, een v kregen, die kig Haackel

Hoeveels onderwils, Hoe dank Christelijke

Daarom l die scholen, stellen in i beschouwin

Onverant terwijl on zich gaf ai

Maar als Het lijkt zwaar kan

van een pl Als men a Dat m

openbare s is: Christ In zijn

strijden vo Nooit m richting bi

het Openb het Christ b In d

onderwijs, dat voor c het beantw

pelijke stu beschouwl Ja verde

dat men z der Schrif te laten z

op de on vragen m c Men v

komende kring van het groots

onze roep te wezen, banken te

het pas f d De f

is een ze Voor be hiermee v

grote ta Wie die de leerli

maken.